

+

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2022 m. rugsėjis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

III. CIVILINĖS BYLOS	3
Bendrosios nuostatos	3
<i>Dėl ieškinio senaties taikymo reikalavimui dėl delspinigių išieškojimo pagal ne teismo tvarka išduotą notaro vykdomąjį dokumentą</i>	3
<i>Dėl ieškinio senaties termino reikalavimams dėl rangos darbų trūkumų</i>	4
Asmenys	5
<i>Dėl asmens, turinčio psichinę negalią, veiksnumo ribojimo</i>	5
Sutarčių teisė	6
<i>Dėl civilinės atsakomybės esant ikisutartiniams santykiams ir nesąžiningos šalies gautos naudos (restitucinių nuostolių) atlyginimo</i>	6
<i>Dėl renginio organizatoriaus ir bilietų platintojo atsakomybės atšaukus renginį</i>	7
<i>Dėl vėjo greičio ir stiprumo, kaip nenugalimos jėgos (force majeure) aplinkybių</i>	7
<i>Dėl vienašališko sutarties nutraukimo, remiantis esminiu sutarties pažeidimu, kai sutarties vykdymas suskirstytas etapais</i>	8
<i>Dėl teisinių padarinių, kreditoriui toleravus netinkamus skolininko sutarties vykdymo veiksmus</i>	9
Nemokumo teisė	10
<i>Dėl mokestinio patikrinimo pradžios momento aiškinant JANĮ 11 straipsnio 1 dalyje nustatytą bankroto proceso ne teismo tvarka sąlygą</i>	10
<i>Dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria panaikintas bankrutuojančios bendrovės kreditorių komiteto nutarimas dėl administravimo išlaidų sąmatos pakeitimo ir šis klausimas grąžintas iš naujo spresti kreditorių komitetui, apskundimo galimybės</i>	11
Draudimo teisė	12
<i>Dėl socialinio draudimo įstaigos regreso teisės</i>	12
Civilinio proceso teisė	12
<i>Dėl užsienio teismų sprendimų dėl išlaikymo priteisimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje</i>	12
Viešieji pirkimai	14
<i>Dėl viešųjų pirkimų sutarties vienašališko nutraukimo pagrindų ir tvarkos</i>	14

III. CIVILINĖS BYLOS

Bendrosios nuostatos

Dėl ieškinio senaties taikymo reikalavimui dėl delspinigių išieškojimo pagal ne teismo tvarka išduotą notaro vykdomąjį dokumentą

Ieškovas kreipėsi į teismą, prašydamas taikyti šešių mėnesių ieškinio senaties terminą atsakovo reikalavimui dėl delspinigių išieškojimo pagal ne teismo tvarka išduotą notaro vykdomąjį įrašą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės – atmetė.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.127 straipsnio 2 dalį, jeigu prievolei įvykdyti yra nustatytas terminas, tai iš tokios prievolės atsirandančio reikalavimo ieškinio senaties terminas prasideda pasibaigus prievolės įvykdymo terminui. Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad ieškinio senaties terminas reikalavimui išieškoti delspinigius prasidėjo tuomet, kai suėjo sutartimi prisiimtų įsipareigojimų įvykdymo terminas. Kasacinis teismas sutiko su tokiu ieškinio senaties termino pradžios momentu, kadangi prievolės įvykdymo terminas buvo aiškiai apibrėžtas šalių sudarytoje sutartyje, todėl ieškinio senaties terminas išvestiniam reikalavimui dėl delspinigių prasidėjo pasibaigus pagrindinės prievolės įvykdymo terminui. Kita vertus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas CK 1.127 straipsnio 5 dalį, yra pažymėjęs, kad reikalavimams priteisti delspinigius pareikšti nustatytas šešių mėnesių ieškinio senaties terminas

skaičiuojamas nuo pagrindinės prievolės įvykdymo termino pažeidimo kiekvienai praleistai dienai (arba kitam sutartyje nustatytam laikotarpiui) atskirai.

CK 1.130 straipsnyje reglamentuojami pagrindai, kuriems esant ieškinių senaties terminas nutraukiamas. Kasacinis teismas nurodė, kad šiame straipsnyje nustatyti ieškinių senaties termino nutraukimo pagrindai siejami su ieškinių pareiškimu teismine tvarka, o nagrinėjamoje byloje reikalavimas dėl skolos ir delspinigių išieškojimo buvo įgyvendintas ne teismo tvarka, bet paduodant notarui prašymą dėl vykdomojo dokumento išdavimo. Tačiau, atsižvelgdamas į įstatymo leidėjo tikslus nustatant galimybę kreiptis į notarą dėl vykdomojo įrašo išdavimo pagal hipotekos (įkeitimo) ar notarine forma patvirtintą sandorį, kasacinis teismas padarė išvadą, jog šia procedūra siekta iš esmės analogiškų teisinių pasekmių, kaip ir kreipiantis į teismą ginčo teisenos tvarka. Dėl to kasacinis teismas išaiškino, jog CK 1.130 straipsnio 1 dalies pagrindu ieškinių senaties terminą nutraukia ir asmens kreipimasis į notarą įstatyme nustatyta tvarka dėl vykdomojo dokumento išdavimo ir notaro vykdomojo įrašo išdavimas. Tokiu atveju ieškinių senaties terminas laikomas nutrauktu nuo asmens rašytinio prašymo išduoti vykdomąjį dokumentą pateikimo notarui. Tačiau notarui atsisakius išduoti vykdomąjį įrašą arba asmeniui atsiėmus prašymą dėl vykdomojo dokumento išdavimo ieškinių senaties terminas laikomas nenutrauktu.

Remdamasis šiuo išaiškinimu, kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nurodė, jog atsakovas (kreditorius) reikalavimą dėl delspinigių išieškojimo iš ieškovo (skolininko) ne teismo tvarka pareiškė nepraleidęs įstatymo nustatyto šešių mėnesių ieškinių senaties termino, dėl to šį teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad skolininko kreditoriui pareikšto ieškinių reikalavimas dėl ieškinių senaties instituto taikymo gali būti tenkinamas, jeigu nustatoma, kad kreipimosi į notarą metu dėl vykdomojo įrašo išdavimo kreditorius jau buvo praleidęs atitinkamam reikalavimui taikytiną ieškinių senaties terminą ir nenustatoma pagrindu, dėl kurių ieškinių senaties terminas turėtų būti atnaujinamas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-212-403/2022

Dėl ieškinių senaties termino reikalavimams dėl rangos darbų trūkumų

Ieškove prašė priteisti iš atsakovės atliktų statybos rangos darbų defektų šalinimo išlaidų atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies, o apeliacinės – atmetė. Bylą nagrinėję teismai skirtingai nustatė ieškinių senaties termino minėtam reikalavimui reikšti pradžios momentą.

CK 6.667 straipsnio 3 dalyje nustatyta viena iš bendrosios ieškinių senaties termino pradžios taisyklės išimčių, kuri taikytina esant rangos teisiniams santykiams. Šioje normoje įtvirtinta taisyklė, pagal kurią tuo atveju, kai įstatymas ar rangos sutartis nustato garantinį terminą ir apie trūkumus buvo pareikšta per šį garantinį terminą, ieškinių senaties terminas prasideda nuo pareiškimo apie trūkumus dienos.

Kasacinio teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas ieškinių senaties termino pradžią iš esmės nustatė pagal subjektyvųjį momentą, t. y. momentą, kada ieškovei, kaip generalinei rangovei, gavus ekspertizės aktą kitoje byloje, tapo aišku apie atsakovės netinkamai atliktus darbus. Toks ieškinių senaties termino pradžios nustatymas neatitinka CK 6.667 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto teisinio reglamentavimo ir kasacinio teismo praktikos, pagal kurią nustatant ieškinių senaties termino reikalavimui dėl atliktų darbų trūkumų pradžią svarbus tik objektyvusis momentas – kada pateiktas pareiškimas apie trūkumus. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas, nusprendęs, kad nustatant ieškinių senaties termino pradžią atskaitos taškas yra užsakovės rašto ieškovei surašymo diena, tokiu objektyviuoju momentu ieškinių senaties termino pradžia nustatyti rėmėsi ignoruodamas nagrinėjamoje byloje aktualius generalinio rangovo ir subrangovo santykius, netinkamai taikydamas CK 6.667 straipsnio 3 dalį ir nukrypdamas nuo kasacinio teismo išaiškinimų dėl generalinio rangovo ir subrangovo sutartiniams santykiams taikytinos teisės, tarp jų ir dėl ieškinių senaties termino generalinio rangovo reikalavimams subrangovui reikšti.

Viena iš sąlygų ieškinio senaties termino eigai skaičiuoti yra tai, kad pareiškimas dėl darbų trūkumų turi būti pareikštas per nustatytą garantinį terminą. CK 6.698 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad šio straipsnio pirmoje dalyje nustatyti terminai pradedami skaičiuoti nuo darbų rezultato atidavimo naudoti dienos. Paprastai garantinis terminas lemia vėliausią momentą, kada gali prasidėti ieškinio senaties termino eigos pradžia ieškiniams dėl atliktų darbų trūkumų pareikšti. Jeigu apie subrangovo atliktų darbų trūkumus generalinis rangovas nepareiškia per garantinį terminą, garantija pasibaigia ir išnyksta subrangovo atsakomybė už atliktų darbų trūkumus. Byloje nustatyta, kad visi statybos darbai buvo užbaigti 2015 m. rugpjūčio 27 d., pasirašant statybos užbaigimo aktą, t. y. tą dieną iš valstybės ir savivaldybės institucijų atsakingų asmenų sudaryta komisija pripažino, kad statinio statyba yra baigta. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, kad byloje teismų nėra nustatyta ieškinio senaties termino pradžios nustatymui turinti reikšmės faktinė aplinkybė – kada ieškovė, kaip generalinė rangovė, pateikė atsakovei, kaip subrangovei, pareiškimą dėl atliktų darbų trūkumų. Teismų nevertinta, ar nagrinėjamoje byloje pareikštas ieškinys aktualių ieškinio senaties taikymo aspektu iš esmės negalėtų būti laikomas ieškovės pareiškimu apie darbų trūkumus, o tokio pareiškimo įteikimo atsakovei diena negalėtų būti atskaitos taškas pagal CK 6.667 straipsnio 3 dalį nustatant ieškinio senaties termino pradžią.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą panaikino ir bylą grąžino šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-207-701/2022

Asmenys

Dėl asmens, turinčio psichinę negalią, veiksnų ribojimo

Pareiškėjos (savivaldybės administracija ir apygardos prokuratūra) prašė pripažinti asmenį neveiksniu pareiškime nurodytų turtinių ir asmeninių neturtinių santykių srityse, ribotai veiksniumi savitvarkos įgūdžių srityje. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškimus patenkino.

Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad asmens psichinei būklei nustatyti būtina teismo psichiatrijos ekspertizės išvada, tačiau neveiksnumo (riboto veiksnio) nustatymo klausimas negali būti sprendžiamas pernelyg formaliai, vadovaujantis tik eksperto išvadoje nustatytu medicininiu kriterijumi ir vertinant jį kaip pakankamą pagrindą asmens neveiksnumui (ribotam veiksniumi) konstatuoti. Teisinis asmens veiksnio įvertinimas reiškia asmeniui nustatytų psichikos sutrikimų įvertinimą tuo aspektu, ar jų nulemtas asmens negalėjimas suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti pripažintinas tokiu sunkiu, kad leidžia pagrįstai spręsti, jog asmeniui reikalinga globa, todėl tai pateisintų jo teisių bei laisvių suvaržymą pripažįstant jį neveiksniu.

Nagrinėjamu atveju kasacinis teismas padarė išvadą, kad teismų procesiniai sprendimai priimti nenustačius ir neįvertinus visų turinčių reikšmės bylai teisingai išspręsti aplinkybių, susijusių su asmeniu, kurio veiksnio tam tikrose srityse ribojimo klausimas yra sprendžiamas, ir jo asmeninėmis aplinkybėmis, stokoja pagrįstumo išsamiais, protingais ir svariais vertinimais, juose išsamiai neišanalizuotos asmens psichikos sutrikimo pasekmės jo socialiniam gyvenimui, sveikatai, turtiniams interesams, jo paties ir aplinkinių saugumui, išsamiai neįvertinti jo gebėjimai įvairiose socialinio gyvenimo srityse, ypač tose, kuriose, konstatavus asmens neveiksnumą, kyla sunkių įstatyme nustatytų padarinių – suvaržomos pagrindinės asmens teisės ir laisvės, sprendimuose nepakankamai pagrindžiamas asmens neveiksnumo (riboto veiksnio) nustatymo tam tikrose srityse teisinio kriterijaus egzistavimas. Bylą nagrinėję teismai, spręsdami dėl asmens neveiksnumo (riboto veiksnio) nustatymo tam tikrose srityse teisinio kriterijaus egzistavimo, taip pat turėjo išsamiau išanalizuoti ir įvertinti socialinių darbuotojų ir išvadą duodančios institucijos išvadas.

Asmens veiksnio ribojimas yra kraštutinė priemonė, taikytina tik išimtiniais atvejais, kai nustatoma, jog konkrečiu atveju asmens teisių ir laisvių suvaržymo pagrindai yra svarbūs bei pakankami ir šis jo privataus gyvenimo apribojimas nebus neproporcingas teisėtam tikslui apsaugoti pirmiausia tokio asmens interesus. Konstatavęs, kad procesiniai sprendimai priimti nenustačius ir

neįvertinus visų turinčių reikšmės bylai teisingai išspręsti aplinkybių, kasacinis teismas priimtus procesinius sprendimus panaikino ir bylą perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-324-701/2022

Sutarčių teisė

Dėl civilinės atsakomybės esant ikisutartiniams santykiams ir nesąžiningos šalies gautos naudos (restitucinių nuostolių) atlyginimo

Ieškovas prašė pripažinti atsakovės pranešimu inicijuotą preliminariosios pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimą neteisėtu ir negaliojančiu nuo sudarymo momento ir iš atsakovės priteisti nuostolių atlyginimą. Pagal preliminariąją sutartį šalys įsipareigojo joje nustatytais terminais ir sąlygomis sudaryti pagrindinę pirkimo–pardavimo sutartį, pagal kurią atsakovė parduotų, o ieškovas pirktų negyvenamąsias patalpas už 7000 eurų. Atsakovė preliminariąją sutartį vienašališkai nutraukė ir negyvenamąsias patalpas pardavė trečiajam asmeniui už 30 000 eurų. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nustatė, kad atsakovės elgesys vengiant sudaryti pagrindinę sutartį buvo nesąžiningas, tačiau ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad būtent šalies nesąžiningas elgesys yra vertinamas kaip neteisėti veiksmai sprendžiant dėl ikisutartinės civilinės atsakomybės, kai šalis neįvykdo preliminariosios sutarties, t. y. atsisako sudaryti pagrindinę sutartį. Jeigu ikisutartiniai santykiai buvo pasiekę aukščiausią derybų pažangos laipsnį ir dėl to tarp šalių yra atsiradęs pagrįstas šalių tarpusavio pasitikėjimas, kuris iš esmės yra artimas tam lūkesčio interesui, kurį šalys įgyja sudariusios pagrindinę sutartį, o nesąžininga šalis sužlugdė šį pagrįstą tarpusavio pasitikėjimą, taikant nesąžiningos šalies ikisutartinę civilinę atsakomybę galimas ir pagrindinės sutarties tinkamo įvykdymo lūkesčio intereso gynimas.

Ginčo šalių preliminarioji sutartis buvo sudaryta dėl to, kad jos sudarymo metu egzistavo kliūtys sudaryti pagrindinę sutartį, t. y. pagrindinės sutarties objektu turėjusios būti patalpos nebuvo baigtos statyti ir nebuvo atlikta jų teisinė registracija. Tačiau šalys preliminariąją sutartimi susitarė dėl esminių ir reikšmingų pagrindinės sutarties sąlygų: paties sutarties dalyko (objekto), kainos, mokėtinos pagal pagrindinę sutartį. Taigi šalių derybos dėl pagrindinės sutarties buvo baigtos ir pasiekusios aukščiausią derybų pažangos laipsnį bei pagrįstą šalių tarpusavio pasitikėjimą. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad ieškovas turėjo teisę į pagrindinės sutarties įvykdymo saugomo lūkesčio intereso gynimą.

Kasacinis teismas nusprendė, kad nagrinėjamoje situacijoje restituciniai nuostoliai kaip nukentėjusios šalies nuostolių apskaičiavimo būdas yra galimi, jeigu jie neperžengia saugomo lūkesčio intereso ribos. Atsakovei pardavus negyvenamąsias patalpas trečiajam asmeniui už tam tikrą kainą, kuri galimai reiškia ir šio turto rinkos vertę, ieškovas neteko bent jau tokios vertės turto. Kadangi ieškovas už tokios vertės turtą būtų sumokėjęs preliminariojoje sutartyje nustatytą kainą, tai jo reikalaujamus atlyginti nuostolius kasacinis teismas laikė pagrįstai tikėtinais. Atsakovei nesudarius sutarties su ieškovu, pastarasis neteko galimybės įgyti turtą bent jau tokios vertės, už kurią šis buvo parduotas trečiajam asmeniui. Saugomo lūkesčio intereso riba būtų peržengta, jei byloje būtų nustatyta, kad ginčo patalpų rinkos vertė preliminariosios sutarties pažeidimo metu būtų mažesnė nei patalpų pardavimo trečiajam asmeniui kaina.

Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas padarė išvadą, kad ieškovo nuostolių apskaičiavimas naudojant restitucinių nuostolių metodą, įtvirtintą CK 6.249 straipsnio 2 dalyje, laikytinas pagrįstu, t. y. pagrindžiančiu ieškovo praradimus. Todėl apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir bylą perdavė šiam teismui įvertinti ir nustatyti dėl nesąžiningų atsakovės veiksmų ieškovui priteistinų jo patirtų nuostolių dydį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022

Dėl renginio organizatoriaus ir bilietų platintojo atsakomybės atšaukus renginį

Ieškovas kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti solidariai iš atsakovų (renginio organizatoriaus ir bilietų platintojo) turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą dėl neįvykusio renginio. Bylą nagrinėję teismai ieškinį tenkino iš dalies, žalos atlyginimą priteisdami tik iš bilietų platintojo.

Remdamasis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2022 m. vasario 24 d. prejudiciniu sprendimu byloje *UAB „Tiketa“*, C-536/20, kasacinis teismas nurodė, kad 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB, (toliau – Direktyva 2011/83) nustatytas prekiautojo (nacionalinėje teisėje – verslininko) pareigas turi įgyvendinti tiek pagrindinis prekiautojas, tiek ir tarpininkas. Vartotojo atžvilgiu tam, kad būtų pasiektas paslaugos sutarties rezultatas arba įgyvendintos jo teisės nepasiekus paslaugos rezultato, tiek prekiautojo atstovas, tiek ir pats prekiautojas turėjo veikti bendrai ir įvykdyti tam tikras pareigas bei atlikti tam tikrus veiksmus: laiku ir tinkamai pateikti bilietą, suorganizuoti ir įvykdyti renginį, jam neįvykus – grąžinti už bilietą sumokėtus pinigus ir (ar) atlyginti nuostolius. Visais šių atliekamų veiksmų atvejais vartotojui turėjo būti suteikta įstatymo reikalaujama informacija.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad šiuo konkrečiu atveju negali būti laikoma, jog informacija vartotojui buvo pateikta aiškiai ir suprantamai, kad jis galėtų atskirti abiejų prekiautojų atsakomybių ribas ir aiškiai suprasti, į ką jis turėtų kreiptis sutarties nevykdymo ar netinkamo vykdymo atveju, pvz., jei negautų laiku ir tinkamo bilieto, renginys būtų atšauktas ir pan. Perskaičius atsakovo paslaugų teikimo taisykles ir biliete esančią informaciją susidaro įspūdis, kad, atšaukus renginį, pinigus už įsigytą bilietą turėtų grąžinti renginio organizatorius. Tačiau kituose šių taisyklių punktuose nurodyti atvejai, kad ir bilietų platintojas grąžina pinigus už įsigytą bilietą. Taigi, vartotojas atsidūrė tokioje padėtyje, kai nebuvo aišku, į ką turėtų kreiptis renginio atšaukimo atveju dėl pinigų grąžinimo, nes paslaugų teikimo taisyklių nuostatos ir biliete pateikiama informacija yra prieštaringa, priklausoma nuo bilietų platintojo ir renginio organizatoriaus susitarimų, kurie vartotojui nėra žinomi. Vartotojas yra silpnesnioji šalis, taip pat ir informacijos suvokimo lygmens požiūriu, ir į tai turi atsižvelgti verslininkai, vykdydami jiems priskirtą informacijos atskleidimo pareigą.

Nagrinėjamoje byloje pareiga abiem atsakovėms atlyginti ieškovo patirtą turtinę žalą kyla iš skirtingų faktinių pagrindų. Tuo atveju, kai organizuotas renginys, į kurį bilietą įsigijo asmuo, neįvyksta dėl to, kad organizatorius neužtikrino paslaugos rezultato – nesuorganizavo renginio, atsakingas už pinigų grąžinimą ir galimų nuostolių atlyginimą vartotojams išlieka renginio organizatorius, taigi, atsakovo, kaip renginio organizatoriaus, prievolė nagrinėjamu atveju kilo iš paslaugos teisių santykių, neįvykus organizuotam renginiui dėl akto ligos. Ieškovas bilietų platintojas, kaip verslininkas, turėjo tinkamai vykdyti jam priskirtą pareigą suteikti vartotojui informaciją ir vykdyti finansines prievoles asmenims, tačiau šiuo konkrečiu atveju šios pareigos tinkamai neįvykdė, savo veiksmais sukėlė ieškovui lūkestį, kad jis yra tas subjektas, kuris turėtų grąžinti pinigus už bilietą ir atlyginti nuostolius. Šių abiejų atsakovų netinkamas veikimas lėmė ieškovo patirtus turtinius nuostolius, todėl, kasacinio teismo vertinimu, atsakovai renginio organizatorius ir bilietų platintojas laikytini solidariai atsakingais. Todėl teismų procesiniai sprendimai buvo pakeisti, turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą priteisiant solidariai iš abiejų atsakovų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-247-684/2022

Dėl vėjo greičio ir stiprumo, kaip nenugalimos jėgos (force majeure) aplinkybių

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės turtinę žalą, kurią sudaro sugadinto stogo atstatymo darbų vertė ir negautos pajamos. Ieškovė nurodė, kad, naktį praužus audrai, ant jai priklausančio gamybinio pastato stogo užgriuvo gretimo pastato, priklausančio atsakovei, stogo nuolaužos, dėl to buvo pažeistas ieškovės pastato sandarumas ir į gamybinės patalpas pradėjo tekėti vanduo. Bylą nagrinėję

teismai ieškinį atmetė, konstatavę, kad atsakovė atleistina nuo civilinės atsakomybės taikymo dėl nenugalimos jėgos (lot. *force majeure*) aplinkybių.

Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad vėjas negali būti laikomas nenugalima jėga savaime, nes jo faktą galima protingai numatyti ir tam pasiruošti; pastatai projektuojami ir statybą reglamentuojančiuose teisės aktuose jiems nustatomi reikalavimai, atsižvelgiant į būtiną pastatų atsparumą tam tikro Lietuvoje įprasto stiprumo vėjui. Vėjas nenugalima jėga gali būti pripažįstamas tik tada, kai jo kilimas, stiprumas ar mastas toks neįprastai didelis bei nebūdingas atitinkamai geografinei vietai, kad vidutinis protingai apdairus ir rūpestingas asmuo tokio vėjo atitinkamomis sąlygomis negalėtų numatyti ir tikėtis. Remdamasis nurodyta praktika, kasacinis teismas pažymėjo, kad sprendžiant, ar atsakovės statinio dalies stogą nuplėšęs vėjas gali būti laikomas nenugalima jėga, reikšmės turi aplinkybė, ar tai buvo ypač neįprasto stiprumo vėjas konkrečioje vietoje, ar atsakovė galėjo tokio stiprumo vėjo tikėtis ir imtis priemonių nuo jo apsaugoti, ir pan.

Teismai, remdamiesi į bylą pateiktomis Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos Stebėjimų departamento pažymomis, padarė išvadą, kad įvykio dieną didžiausias vėjo greitis Marijampolės savivaldybėje buvo 21 m/s. Tačiau Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos Stebėjimų departamento pažymoje, kuria rėmėsi teismai, nurodyti duomenys iš Kybartų automatinės meteorologijos stoties, o Kybartai yra Vilkaviškio rajono savivaldybėje. Ginčo įvykis įvyko Marijampolės savivaldybėje, kurioje, pagal Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos pažymą apie hidrometeorologines sąlygas, Marijampolės automatinėje meteorologijos stotyje buvo užfiksuotas gerokai mažesnis vėjo greitis. Todėl, kasacinio teismo vertinimu, teismai nepagrįstai padarė išvadą, kad ginčo įvykio dieną vėjo greitis Marijampolės savivaldybėje siekė 21 m/s, kadangi tokią aplinkybę patvirtinančių įrodymų byloje nėra.

Be to, kasacinis teismas pažymėjo, jog pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 233 patvirtintą statybos techninį reglamentą Nr. 2.05.04:2003 „Poveikiai ir apkrovos“ (redakcija, galiojanti nuo 2006 m. vasario 12 d.) teritorija, kurioje yra ieškovei ir atsakovei priklausantis statinys, priskiriama I vėjo greičio rajonui, kuriame vėjo greičio atskaitinė reikšmė yra 24 m/s. Teismų byloje nustatyta ir šalių neginčijama aplinkybė, kad ieškovė 2008 m. atliko jai priklausančio pastato dalies stogo remonto darbus. Prieš atlikdama šiuos darbus ieškovė juos kartu siūlė atlikti ir atsakovei, tačiau atsakovė savo stogo dalies remonto darbus atliko vėliau savo iniciatyva. Iš šių aplinkybių kasacinis teismas nusprendė, kad tiek ieškovė, tiek atsakovė atliko joms priklausančių statinio dalių stogo remonto darbus jau galiojant aktualiai Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 233 patvirtintai statybos techninio reglamento Nr. 2.05.04:2003 „Poveikiai ir apkrovos“ redakcijai, todėl stogo remonto darbai turėjo būti atliekami laikantis minėtame reglamente nustatytų stogui keliamų reikalavimų, įskaitant ir reikalavimus dėl vėjo apkrovų. Todėl net ir teismų nustatytas 21 m/s vėjo greitis nesudarytų pagrindo tokį vėją pripažinti nenugalimos jėgos aplinkybe, atleidžiančia nuo civilinės atsakomybės taikymo.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas konstatavo, kad teismai nepagrįstai atsakovės pastato dalies stogą nuplėšusį vėją pripažino nenugalimos jėgos aplinkybe, todėl teismų procesinius sprendimus panaikino ir bylą grąžino pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-211-781/2022

Dėl vienašališko sutarties nutraukimo, remiantis esminiu sutarties pažeidimu, kai sutarties vykdymas suskirstytas etapais

Ieškovė prašė teismo pripažinti nepagrįstu ir neteisėtu ieškovės ir atsakovės (užsakovės) sudarytos atliekų tvarkymo paslaugų pirkimo sutarties vienašalį nutraukimą. Pirkimo sutartį šios bylos šalys sudarė laikotarpiui, į kurį įskaitytas ne ilgesnis kaip 6 mėnesių pasiruošimo teikti paslaugas terminas, skaičiuojamas nuo pirkimo sutarties įsigaliojimo dienos. Pasiruošusi teikti paslaugas ieškovė turėjo pateikti ataskaitą, o atsakovė, įsitikinusi, kad pasiruošimo veiksmai atlikti tinkamai, ją patvirtinti. Jau pasibaigus nustatytam 6 mėnesių pasiruošimo terminui ieškovė pakoregavo pasiruošimo veiksmų ataskaitą, ši buvo patvirtinta ir ieškovė pradėjo teikti paslaugas.

Tačiau atsakovė raštu informavo, kad nutraukia paslaugų tiekimo sutartį dėl ieškovės padaryto esminio sutarties pažeidimo, t. y. kad ieškovė tinkamai nepasiruošė teikti paslaugas. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės – atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nagrinėjamoje byloje pasiruošimo teikti paslaugas terminas jau buvo suėjęs ir pagal pirkimo sutartį jis nepratęsiamas. Tačiau pirkimo sutartis šiuo pagrindu užsakovės nebuvo nutraukta. Priešingai – konstatavus, kad ieškovė nėra tinkamai pasiruošusi teikti paslaugas pagal pirkimo sutartyje nustatytus reikalavimus, atsakovė, praėjus beveik pusantro mėnesio nuo pasiruošimo teikti paslaugas termino pasibaigimo, raštu nustatė ieškovei terminą pasiruošimo trūkumams ištaisyti, pripažino, kad jie ištaisyti, patvirtino galutinę ataskaitą, atšaukė sutarčių nutraukimą dėl esminio pažeidimo. Ieškovė, būdama tokio pasiruošimo lygio, koks buvo ataskaitos tvirtinimo metu, pradėjo teikti paslaugas pagal pirkimo sutartį, buvo pradėtas teikti finansavimas už paslaugas pagal vykdomą pirkimo sutartį.

Kasacinis teismas nurodė, kad net ir tinkamai pasiruošus teikti paslaugas, paslaugų teikimas gali neatitikti reikalavimų, kurie paslaugų teikėjui keliami jau pasiruošimo teikti paslaugas etapo pabaigoje. Tačiau tai nereiškia, kad paslaugų teikimo etape nustatyti sutarties pažeidimai gali būti pagrindas nutraukti sutartį remiantis tuo, kad teikti paslaugas pasiruošta netinkamai. Todėl, kasacinio teismo vertinimu, pagrįsta pirkimo sutartį aiškinti taip, kad paslaugų teikimo etape padaryti sutarties pažeidimai laikomi esminiais ir sudaro pagrindą užsakovui vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu tokie pažeidimai nepašalinami per nustatytą terminą.

Kasacinis teismas pabrėžė, kad pasiruošimas teikti paslaugas nėra paslaugų pagal pirkimo sutartį faktinio teikimo sudėtinė dalis, šio etapo tikslas yra sudaryti sąlygas paslaugas teikti tinkamai. Todėl pasibaigus pasiruošimo teikti paslaugas terminui ir perėjus į tolesnį sutartinių įsipareigojimų pagal pirkimo sutartį vykdymo etapą sutarties nutraukimo pagrindas, kuris pagal šalių sudarytos pirkimo sutarties sąlygų esmę gali būti taikomas tik ankstesniame – pasiruošimo teikti paslaugas – etape, negali būti taikomas po to, kai paslaugos pagal pirkimo sutartį pradėtos teikti.

Kasacinis teismas nurodė, kad atsakovė privalėjo atsakingai patikrinti ieškovės pasiruošimo teikti paslaugas atitiktį pirkimo sutartyje, techninėje specifikacijoje nustatytiems pasiruošimo laikotarpiui keliamiems reikalavimams ir, nustačiusi netinkamo pasiruošimo faktą, nutraukti pirkimo sutartį joje nustatytais pagrindais ir tvarka, dėl kurių šalys buvo sutarusios. Atsakovė, nenutraukusi pirkimo sutarties po to, kai pasibaigė pasiruošimo teikti paslaugas terminas ir ieškovė per jį tinkamai nepasiruošė teikti paslaugų, patvirtinusi, kad ieškovė tinkamai pasiruošė teikti paslaugas, šalims perėjus į tolesnį sutartinių įsipareigojimų vykdymo etapą, negali remtis ankstesniam etapui taikytinu vienašalio sutarties nutraukimo pagrindu.

Taigi nagrinėjamos bylos atveju atsakovė nesilaikė pirkimo sutartyje nustatytos jos nutraukimo tvarkos, pritaikė sutarties nutraukimo pagrindą, kuris pagal pirkimo sutarties sąlygas ir bylos aplinkybes nebegalėjo būti taikomas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-326-381/2022

Dėl teisinių padarinių, kreditoriui toleravus netinkamus skolininko sutarties vykdymo veiksmus

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad jeigu nukentėjusioji šalis toleruoja sutarties pažeidimą ilgą laiką, leidžia toliau vykdyti sutartį ir priima iš jos gaunamą naudą, negalima daryti išvados, kad ji negauna to, ką tikėjosi gauti sudarydama sutartį. Todėl tuo atveju, kai įvyksta sutarties pažeidimas, kuris pagal šalių susitarimą laikomas esminiu, nukentėjusioji šalis, laikydama CK 6.218 straipsnio 1 dalyje arba sutartyje įtvirtinto termino iš anksto pranešti apie sutarties nutraukimą, privalo kuo operatyviau pasinaudoti šia teise. Tokiu atveju sutartį pažeidusi šalis negalės turėti lūkesčio, kad jos pažeidimas nėra reikšmingas.

Vienašalio nutraukimo pagrindai turi būti ne formalūs, bet realūs, jų tikrumas turi būti įrodytas, jie turi sukelti neigiamų pasekmių (žalos) nukentėjusiai šaliai. Nukentėjusi šalis praranda teisę vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu ji per protingą terminą nuo sužinojimo apie sutarties pažeidimą nepraneša kitai šaliai apie sutarties nutraukimą. Tai reiškia, kad nukentėjusios šalies

reakcija į sutartį pažeidusios šalies elgesį, pasireiškusi esminiu sutarties pažeidimu, turi įvykti laiku ir būti adekvati. Šalys turi pareigą elgtis sąžiningai, protingai ir teisingai tiek prievolės atsiradimo ir egzistavimo, tiek ir jos vykdymo ar pasibaigimo metu.

Kasacinis teismas nurodė, jog pripažindamas pirkimo sutarties vienašalį nutraukimą neteisėtu pirmosios instancijos teismas nepagrįstai vadovavosi dar ir *favor contractus* principu, įpareigojančiu šalis siekti išsaugoti sutartį, jeigu tai tik įmanoma. Kadangi pirkimo sutartyje jos nutraukimo pagrindas yra aiškiai apibrėžtas, nustatius tokį esminį sutarties pažeidimą, kuris leidžia užsakovui vienašališkai nutraukti sutartį, pasinaudojimas tokia galimybe negali būti laikomas neteisėtu. Priešingu atveju būtų ignoruojami kiti pamatiniai sutarčių teisės principai – sutarties laisvės principas, sutarties privalomumo principas. Įprastai *favor contractus* principui prioritetą teiktinas situacijose, kai pačios šalys sutartyje apskritai nėra susitarusios dėl konkrečių vienašalio sutarties nutraukimo dėl esminio pažeidimo pagrindų ir remiasi CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nustatytais kriterijais arba iš sutarties sąlygų nėra aišku, ar sutarties pažeidimas yra esminis, ar vis dėlto neesminis.

Nagrinėjamu atveju pasibaigus pasiruošimo teikti paslaugas etapui ir pripažinus pasiruošimą tinkamu bei pradėjus teikti paslaugas, užsakovas neišsaugojo teisės vienašališkai nutraukti sutartį dėl to paties esminio pažeidimo, kuris pačios atsakovės ir buvo toleruojamas ir kuris galėjo būti taikomas tik ankstesniame sutartinių įsipareigojimų vykdymo (pasiruošimo teikti paslaugas) etape. Todėl remiantis nurodytomis aplinkybėmis apeliacinės instancijos teismo sprendimas buvo panaikintas ir paliktas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo ieškinyje tenkintas ir pirkimo sutarties vienašalis nutraukimas pripažintas neteisėtu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-326-381/2022

Nemokumo teisė

Dėl mokesčio patikrinimo pradžios momento aiškinant JANĮ 11 straipsnio 1 dalyje nustatytą bankroto proceso ne teismo tvarka sąlygą

Pareiškėja (Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos) prašė panaikinti bendrovės kreditorių susirinkimo nutarimo dalį, kuria nutarta vykdyti bankroto procedūrą ne teismo tvarka. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skundą atmetė.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ) 11 straipsnio 1 dalimi bankroto procesas ne teismo tvarka gali vykti tik esant konkrečioms įstatyme nustatytoms sąlygoms, viena iš jų – nėra atliekamas mokesstinis tyrimas ar mokesstinis patikrinimas Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka (3 punktas). Nors šios sąlygos yra imperatyvios, tačiau JANĮ 11 straipsnio 2 dalyje suinteresuotiems asmenims (mokesčių administratoriui, ieškovams ir (ar) išieškotojams) suteikiama diskrecija duoti sutikimą vykdyti bankroto procesą ne teismo tvarka.

Pagal Mokesčių administravimo įstatymo 120 straipsnio 1 dalį mokesčio patikrinimo pradžia yra mokesčio patikrinimo pavidimo išrašymas. Nors faktinių patikrinimo veiksmų atlikimo pradžios data gali nesutapti su mokesčio patikrinimo pavidimo išrašymo data, tai neturi įtakos mokesčio patikrinimo pradžios momento nustatymui. Todėl kasacinis teismas išaiškino, kad JANĮ 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta bankroto proceso ne teismo tvarka sąlyga, jog bankroto procesas gali būti vykdomas ne teismo tvarka, jeigu sprendimo bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka priėmimo dieną nėra atliekamas mokesstinis patikrinimas Mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka, reiškia, kad po mokesčio patikrinimo pavidimo išrašymo sprendimas vykdyti bankroto procesą ne teismo tvarka gali būti priimtas tik esant mokesčių administratoriaus sutikimui.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad mokesčių administravimą reglamentuojantys teisės aktai neįtvirtina galimybės atidėti mokesčio patikrinimo pradžią po mokesčio patikrinimo pavidimo išrašymo. Mokesstinis patikrinimas gali būti stabdomas, kai mokesčių mokėtojas pateikia motyvuotą prašymą sustabdyti mokesčių patikrinimą dėl svarbių priežasčių. Nagrinėjamu atveju pavidimu pradėtas bendrovės mokesstinis patikrinimas buvo sustabdytas bendrovės vadovui pateikus motyvuotą prašymą atidėti mokesčio patikrinimo pradžią dėl jo ligos. Tačiau laikotarpiu, kai

mokestinis patikrinimas buvo sustabdytas, bendrovės vadovas organizavo kreditorių susirinkimą dėl nemokumo proceso inicijavimo ir jame dalyvavo. Pareiškėja, kaip mokesčių administratorė, turėjo teisę ginčyti tokį bendrovės kreditorių susirinkimo nutarimą.

Kasacinis teismas konstatavo, jog ginčijamas kreditorių susirinkimo nutarimas priimtas pažeidus JANĮ 11 straipsnio 1 dalies 3 punktą, todėl panaikino bendrovės kreditorių susirinkimo nutarimo dalį, kuria nutarta vykdyti bankroto procedūrą ne teismo tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-316-781/2022

Dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria panaikintas bankrutuojančios bendrovės kreditorių komiteto nutarimas dėl administravimo išlaidų sąmatos pakeitimo ir šis klausimas grąžintas iš naujo spręsti kreditorių komitetui, apskundimo galimybės

Pareiškėjos (kreditorės) prašė panaikinti bankrutuojančios bendrovės kreditorių susirinkimo nutarimo dalį, kuria nutarta padidinti administravimo išlaidų sąmatą. Pirmosios instancijos teismas šią nutarimo dalį panaikino ir klausimą dėl administravimo išlaidų sąmatos pakeitimo grąžino kreditorių komitetui nagrinėti iš naujo. Apeliacinės instancijos teismas apeliacinį procesą nutraukė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad JANĮ 75 straipsnyje įtvirtinta specialioji teisės norma, pagal kurią pirmosios instancijos teismo nutartis dėl bankroto proceso administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo negali būti apeliacijos objektas. Tokia nuostata buvo įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 36 straipsnio 2 dalyje. Tačiau kasacinio teismo praktikoje buvo pažymėta, kad ĮBĮ 36 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas apeliacijos ribojimas yra susietas tik su nutartimi, kuria teismas, išnagrinėjęs administratoriaus ir (ar) kreditorių ginčą dėl kreditorių susirinkimo nutarimo administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo klausimu, išsprendžia šį ginčą iš esmės ir pats patvirtina sąmatą. Nors 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojus JANĮ administravimo išlaidų instituto teisinis reguliavimas keitėsi, tačiau pagrindinės nuostatos, apibrėžiančios administravimo išlaidas ir jų sąmatos tvirtinimo kompetenciją priskiriančios kreditorių susirinkimui, iš esmės nepakito, taigi šiuo aspektu iki tol formuota kasacinio teismo praktika liko aktuali.

Tiek nuo 2016 m. gegužės 1 d. įsigaliojusioje ĮBĮ 36 straipsnio 2 dalyje, tiek JANĮ 75 straipsnio 3 dalyje, siekiant bankroto procedūrų veiksmingumo, įtvirtinta teismo pareiga, kilus nemokumo administratoriaus ir kreditorių ginčams, priimti galutinį sprendimą dėl sąmatos, negrąžinant jo iš naujo svarstyti kreditorių susirinkimui. Vis dėlto kasacinio teismo praktikoje pripažįstama ir pirmosios instancijos teismo teisė administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo klausimą grąžinti iš naujo spręsti kreditorių susirinkimui. Šia teise pirmosios instancijos teismas gali naudotis tik išimtiniais atvejais, kai dėl konkrečioje byloje susiklosčiusių aplinkybių administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo klausimo išspręsti iš esmės teisme nėra galimybės.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, pirmosios instancijos teismui panaikinus kreditorių susirinkimo nutarimą dėl administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo ir šį klausimą grąžinus iš naujo spręsti kreditorių susirinkimui, klausimas dėl bankroto proceso administravimo išlaidų sąmatos dydžio nėra išsprendžiamas iš esmės, t. y. tokia nutartis nelaikytina teismo nutartimi dėl bankroto proceso administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo tiesiogine šios sąvokos prasme. Todėl kasacinis teismas padarė išvadą, kad teismo nutartis, kuria ši sąmata nėra patvirtinama, grąžinant šį klausimą iš naujo spręsti kreditorių susirinkimui, pagal JANĮ nuostatas gali būti skundžiama apeliacine tvarka.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą perdavė šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-206-823/2022

Draudimo teisė

Dėl socialinio draudimo įstaigos regreso teisės

Ieškovas (Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos skyrius) prašė priteisti iš atsakovės (draudimo bendrovės, apdraudusios už žalą atsakingo asmens civilinę atsakomybę) žalos, padarytos valstybės biudžetui, išmokėjus žuvusiojo vaikams po 200 Eur vienkartinės išmokos, atlyginimą. Atsakovė teigė, kad vienkartinės išmokos, ieškovo 2020 m. rugpjūčio mėn. išmokėtos žuvusiojo vaikams, paskirtos ir išmokėtos ne kaip eismo įvykio pasekmė, už kurią būtų atsakingas dėl eismo įvykio kaltas asmuo, o kaip valstybės suteikta socialinė parama, siekiant sušvelninti dėl koronaviruso pandemijos susidariusią situaciją. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino. Nagrinėjamoje byloje kilo ginčas dėl socialinio draudimo įstaigos, išmokėjusios vienkartinę išmoką pagal Lietuvos Respublikos vienkartinės išmokos įstatymą, regreso teisės pagal CK 6.290 straipsnį.

Socialinio draudimo išmokos, mokamos sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo atvejais, yra įskaitomos į atlygintinos žalos dydį (CK 6.290 straipsnio 1 dalis). Savanoriškojo draudimo išmokos į atlygintinos žalos dydį neįskaitomos (CK 6.290 straipsnio 2 dalis). Draudimo išmokas išmokėjusios socialinio draudimo įstaigos įgyja regreso teisę į žalą padariusį asmenį, išskyrus atvejus, kai draudimo įmokas už nukentėjusį asmenį mokėjo žala padaręs asmuo (CK 6.290 straipsnio 3 dalis).

Vienkartinės išmokos įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad šio įstatymo paskirtis – nustatyti vienkartinės išmokos socialinio draudimo pensijų ir šalpos išmokų gavėjams dydį, teisę ją gauti turinčius asmenis, jos skyrimo ir mokėjimo tvarką. Teisę į vienkartinę išmoką turi šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nurodyti asmenys, kurie nuo 2020 m. sausio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. gavo vieną iš šio įstatymo nurodytų išmokų.

Kasacinis teismas nurodė, kad: pirma, Vienkartinės išmokos įstatymas nereglamentuoja socialinio draudimo teisinių santykių – aptariamoms vienkartinės išmokos mokėjimas nėra tiesiogiai susietas su konkrečiu draudžiamuoju įvykiu, t. y. sąlyga gauti išmoką yra ne asmens ryšys su konkrečiu draudžiamuoju įvykiu, o priklausymas įstatyme apibrėžtoms subjektų grupėms; antra, išmokos paskirtis yra suteikti socialinę paramą socialiai pažeidžiamoms įstatyme nustatytoms asmenų grupėms, ši išmoka nėra skirta konkrečioms dėl draudžiamąjį įvykio patirtiems turtiniams nuostoliams kompensuoti, be to, išmoka yra vienkartinė ir fiksuoto dydžio, nesiejama su jokiais turtinės žalos atlyginimo kriterijais; trečia, kai išmokėta išmoka nėra socialinio draudimo išmoka, o yra socialinės paramos išmoka, CK 6.290 straipsnis apskritai nėra taikomas, dėl to socialinio draudimo įstaiga, išmokėjusi tokio pobūdžio (socialinės paramos) išmoką, regreso teisės pagal CK 6.290 straipsnį neįgyja.

Nagrinėjamu atveju kasacinis teismas konstatavo, kad teismai byloje neatsižvelgė į vienkartinės išmokos tikslą ir paskirtį, todėl nepagrįstai taikė CK 6.290 straipsnio 3 dalį. Vien aplinkybė, jog vienkartinė išmoka mokama asmenims, kurie dėl draudžiamųjų įvykių gauna kitas (socialinio draudimo) išmokas (nagrinėjamu atveju – našlaičių pensiją), savaime nelemia socialinio draudimo įstaigos, išmokėjusios vienkartinę socialinės paramos išmoką, regreso teisės į už padarytą žalą atsakingą ar įstatymų nustatytais atvejais žalą už kitą asmenį privalantį atlyginti asmenį.

Dėl to teismų procesiniai sprendimai buvo panaikinti ir ieškinys atmestas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-220-381/2022

Civilinio proceso teisė

Dėl užsienio teismų sprendimų dėl išlaikymo priteisimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje

Pareiškėja kreipėsi į Lietuvos apeliacinį teismą ir, remdamasi 2007 m. lapkričio 23 d. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų ir kitokių šeimos išlaikymo išmokų išieškojimo (toliau – 2007 m. Hagos konvencija) nuostatomis, prašė pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Baltarusijos Respublikos teismo 2020 m. spalio 27 d. nutartį dėl teismo įsakymo, kuria nutarta išieškoti iš

suinteresuoto asmens išlaikymą nepilnamečiam vaikui. Lietuvos apeliacinis teismas prašymo netenkino.

2007 m. Hagos konvencija Lietuvos Respublikai įsigaliojo 2014 m. rugpjūčio 1 d., Baltarusijos Respublikai – 2018 m. birželio 1 d. Lietuvos Respublika ir Baltarusijos Respublika 1992 m. spalio 20 d. yra sudariusios sutartį dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (toliau – Dvišalė sutartis). Kasacinis teismas padarė išvadą, kad, 2007 m. Hagos konvencijai įsigaliojus Lietuvai ir Baltarusijai, Dvišalės sutarties nuostatos, reglamentuojančios 2007 m. Hagos konvencijos sureguliuotus klausimus, toliau galioja, tačiau turi būti laikomasi 2007 m. Hagos konvencijoje įtvirtintų koordinavimo taisyklių, pirmenybę suteikiant veiksmingesnei iš kelių konkuruojančių priemonių. Kiek tai susiję su teismo sprendimų dėl išlaikymo judėjimu, 2007 m. Hagos konvencija nustato veiksmingesnes taisykles nei Dvišalė sutartis, nes pagal nutylėjimą įtvirtina supaprastintą pripažinimo ir vykdymo teisinį režimą. Todėl nagrinėjamu atveju kasacinis teismas bylai taikė 2007 m. Hagos konvenciją.

Vadovaujantis 2007 m. Hagos konvencijos nuostatomis, kreditoriui, siekiančiam teismo sprendimo pripažinimo ir vykdymo kitoje susitariančiojoje šalyje, Konvencijoje įtvirtinti du būdai kreiptis į kompetentingą vykdymo valstybės instituciją – per centrinę institucijas arba tiesiogiai į kompetentingą vykdymo valstybės instituciją. Nagrinėjamu atveju pareiškėjos prašymas šiam teismui buvo pateiktas ne per Lietuvos ir Baltarusijos centrinę institucijas, bet tiesiogiai.

Kasacinis teismas jau yra nurodęs, kad tais atvejais, kai dėl teismo sprendimo pripažinimo vykdytinu kreipiamasi tiesiogiai į pripažįstančiosios valstybės kompetentingas institucijas, teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti procedūra vyksta taip: bylą nagrinėjantis vienas Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas patikrina, ar pareiškėjo pateikiami procesiniai dokumentai atitinka bendruosius procesiniams dokumentams keliamus reikalavimus, ar prie prašymo pridėti Konvencijos 25 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti dokumentai. Nustatęs, kad nurodyti reikalavimai netenkinami, teismas laiko prašymą nepaduotu arba nustato terminą procesinio dokumento trūkumams pašalinti. Nustatęs, kad nurodyti reikalavimai tenkinami, teismas patikrina, ar kilmės valstybės teismo sprendimas neprieštarauja viešajai tvarkai. Atlikęs patikrinimą viešosios tvarkos aspektu, teismas nutartimi pripažįsta sprendimą vykdytinu arba atmeta pareiškėjo prašymą dėl prieštaravimo viešajai tvarkai. Priėmęs procesinį sprendimą, teismas pareiškėjui bei suinteresuotam asmeniui nedelsiant praneša apie sprendimo pripažinimą vykdytinu arba apie atsisakymą pripažinti vykdytinu. Pareiškėjas ir suinteresuotas asmuo Konvencijoje nustatyta tvarka turi teisę prašyti peržiūrėti nutartį fakto ir teisės klausimais. Prašymas peržiūrėti nutartį paduodamas Lietuvos apeliaciniam teismui. Prašymui nagrinėti sudaroma Lietuvos apeliacinio teismo trijų teisėjų kolegija, kuri peržiūri vieno Lietuvos apeliacinio teismo teisėjo priimtą nutartį ir šiuo klausimu priima nutartį. Pareiškėjui ir suinteresuotam asmeniui nedelsiant pranešama apie sprendimą dėl prašymo dėl nutarties peržiūrėjimo. Lietuvos apeliacinio teismo trijų teisėjų kolegijos priimta nutartis gali būti skundžiama kasaciniu skundu Lietuvos Aukščiausiajam Teismui.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos apeliacinis teismas, gavęs pareiškėjos prašymą, turėjo apsiriboti tik atitiktis bendriesiems procesiniams dokumentams keliamiems reikalavimams, dokumentų pakankamumo ir viešosios tvarkos kriterijų patikrinimu. Pareiškėja dėl Lietuvos apeliacinio teismo nutarties peržiūrėjimo turėjo kreiptis į Lietuvos apeliacinį teismą, o kasacine tvarka galėjo būti skundžiama tik po aptariamą peržiūros priimta Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegijos nutartis. Taigi pareiškėja neturėjo teisės dėl ginčijamos Lietuvos apeliacinio teismo nutarties paduoti kasacinį skundą, todėl kasacinis procesas buvo nutrauktas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-289-421/2022

Viešieji pirkimai

Dėl viešųjų pirkimų sutarties vienašalio nutraukimo pagrindų ir tvarkos

Ieškovė prašė teismo pripažinti nepagrįstu ir neteisėtu ieškovės ir atsakovės sudarytos pirkimo sutarties dėl komunalinių atliekų sraute susidarantių pakuočių bei popieriaus atliekų rūšiuojamojo surinkimo ir jų vežimo paslaugų teikimo vienašalį nutraukimą dėl esminio sutarties pažeidimo. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės – atmetė.

Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPĮ) imperatyviosios normos tiekėją ir perkančiąją organizaciją saisto ir po sutarties sudarymo; viešojo pirkimo sutarties vykdymo santykiams taikytinas VPĮ, kiek jis juos reguliuoja, kitų teisės aktų nuostatos turi būti taikomos subsidiariai. Pagal VPĮ 90 straipsnio 3 dalį pirkimo sutartis gali būti nutraukta ir sutartyje nurodytais atvejais bei kitais negu šio straipsnio 1 dalyje nurodytais ir Civiliniame kodekse nustatytais atvejais ir tvarka. VPĮ *expressis verbis* (tiesiogiai) nereglamentuoja sutarties nutraukimo tvarkos, tik įpareigoja perkančiąją organizaciją nurodyti sutarties nutraukimo atvejus ir tvarką (VPĮ 87 straipsnio 1 dalies 9 punktą). Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad šalys gali savo nuožiūra susitarti dėl sutarties nutraukimo tvarkos ir yra ribojamos tik imperatyviųjų reikalavimų dėl sutarties nutraukimo, jeigu tokie yra įtvirtinti kituose teisės aktuose. Kasacinio teismo išaiškinimai dėl sutarties nutraukimo aktualūs bei turi būti taikomi ir viešųjų pirkimų sutarčių nutraukimo atvejais, kai viešojo pirkimo sutartis nutraukiama joje ar Civiliniame kodekse nustatytais pagrindais ir tvarka.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad sprendami dėl ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, *inter alia* (be kita ko), dėl sutarties vykdymo, teismai turi vertinti ne tik ginčo sutarties nuostatas, bet ir, atsižvelgdami į aplinkybę, jog ginčo sutartis buvo sudaryta viešojo pirkimo būdu, sutarties turinys turi būti nustatomas ir tiriant bei vertinant paskelbto viešojo pirkimo konkurso sąlygas, taip pat ir konkurso laimėtojo pasiūlymą, šalių elgesį vykdant sutartį ir pan. Perkančiosios organizacijos privalo objektyviai ir kruopščiai vykdyti viešojo pirkimo procedūras, užtikrinti viešųjų pirkimų principų laikymąsi ir tikslo pasiekimą. Už VPĮ tinkamą vykdymą ir pasiektus rezultatus pirmiausia atsakinga būtent perkančioji organizacija. Jei ši nevykdo iš VPĮ kylančių pareigų ar jas vykdo netinkamai, būtent jai turi tekti neigiami padariniai.

Nagrinėjamu atveju kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovė, kaip perkančioji organizacija, privalėjo atsakingai patikrinti ieškovės pasiruošimo teikti paslaugas atitiktį pirkimo sutartyje, techninėje specifikacijoje nustatytiems pasiruošimo laikotarpiui keliamiems reikalavimams ir, nustačiusi netinkamo pasiruošimo faktą, nutraukti pirkimo sutartį joje nustatytais pagrindais ir tvarka, dėl kurių šalys buvo sutarusios. Perkančioji organizacija, nenutraukusi pirkimo sutarties po to, kai pasibaigė pasiruošimo teikti paslaugas terminas ir paslaugos teikėja per jį tinkamai nepasiruošė teikti paslaugų, patvirtinusi, kad paslaugų teikėja tinkamai pasiruošė teikti paslaugas, šalims perėjus į tolesnį sutartinių įsipareigojimų vykdymo etapą, nebegali remtis ankstesniam etapui taikytinu vienašalio sutarties nutraukimo pagrindu; Taigi nagrinėjamos bylos atveju atsakovė nesilaikė pirkimo sutartyje nustatytos jos nutraukimo tvarkos, pritaikė sutarties nutraukimo pagrindą, kuris pagal pirkimo sutarties sąlygas ir bylos aplinkybes nebegalėjo būti taikomas.

Plėtodama kasacinio teismo praktiką dėl vienašalio viešojo pirkimo sutarčių nutraukimo, pagal kurią tuo atveju, jei viešojo pirkimo būdu sudarytoje sutartyje aiškiai apibrėžtas esminis sutarties pažeidimas, sudarantis pagrindą perkančiajai organizacijai vienašališkai nutraukti sutartį, ir perkančioji organizacija nustato tokio esminio sutarties pažeidimo sąlygas, prioritetas *favor contractus* principui negali būti teikiamas ir perkančiajai organizacijai kyla pareiga nutraukti sutartį, kasacinis teismas konstatavo, kad tokia perkančiosios organizacijos pareiga įgyvendinama atsižvelgiant į bendruosius sutarčių vykdymo ir nutraukimo principus bei taisykles, individualias viešojo pirkimo sutarties sąlygas dėl jos nutraukimo pagrindų ir tvarkos, šalių elgesį sutarties vykdymo metu ir kitas svarbias aplinkybes.

Kasacinis teismas pabrėžė, kad pati perkančioji organizacija toleravo paslaugos teikėjos vėlavimą pasirengti teikti paslaugas per nustatytą terminą, laiku neinicijavo sutarties nutraukimo ir tokiu elgesiu ji neteisėtai, pažeisdama imperatyvus, pakeitė pirkimo sutarties sąlygas. Dėl to

apeliacinės instancijos teismo sprendimas buvo panaikintas ir paliktas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-326-381/2022

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt